

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Kül-monostortutca 181. szám.

Megjelen a lap hetenkint 3-szor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délelőtt. Ára évnegyedre 3 ft. o. 6. Hirdetési ár: 5 hasábos sorért 1-ör 7 kr., 2-ör 6 kr., 3-ör 5 kr. o. 6. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelteik. A „nyitott” cikkek sora után 30 kr. előleg befizetés mellett a szerkesztőséghez csatolandók.

KIADÓ-HIVATAL:

Köszönet, STEIN J. könyvkereskedése.

Előfizetési felhívás

„K. KÖZLÖNY”

1867-diki,

azaz: tizenkettődik évi folyamára.

Előfizetési ár:

Évnegyedre	3 forint o. ért.
Félévre	6 „ „ „
Egész évre	12 „ „ „

Az előfizetési pénzek kiadó Stein János-hoz (bel-középutca Stein könyvkereskedése) küldendők, hol a pontos szétküldésről gondoskodik van.

Kolozsvártt, december 20-án, 1866.

A „K. Közlöny” szerkesztősége.

Visszapillantás a felirati viták folyamára.

—Z.— Az utolsó leiratnak országgyűlésünkön tárgyalása a magyar patriotizmusnak — melynek ez idő szerint alapelve a szilárd kitartás a mérséklettségben — jó hírét tagadhatatlanul öregbítette, s bár oly régóta és csaknem e stadiumban vitatott alkotmánykérdés körül kevés újat hozhatott, de minthogy a politikai helyzet, melyben a régi tárgynak újabb vitatása történt megváltozott, az érdekeltséget egészen lekötö.

A mult viszonyaira s a változott nemzetközi viszonyokra rámutat az országgyűlés megnyitó kegyelmes kir. leirat, s bár a felirat körül felmerült indítvány egyedül a jog s nem egyszerűen a változott viszonyok szempontjából indult ki, a viták folyamában is fel lönek idézve a jövő kétes homályából a birodalmat felbomlással fenyegető eshetőségek, melyeknek a felirat nagyevű szerzője is a szenvedélyen felül álló értelem tisztaságával s a hazafiság őszinteségével a becsületes részvét hangján adott kifejezést.

A helyzet változása s ebből kifolyólag a teendők vitatása volt a felirati tanácskozássok sulypontja, az érvek emeltyűje s a pártállások megvilágítója, s e világítás fényénél a távoliságot, mely köztők létezik, nagyobb-nak kelle látnunk, mint óhajtok vala.

De alkalmasint az alkotmányos mozgalmak természetében kelle fekünni annak, hogy a helyzet változása az azelőtt már létezett pártokat még messzebb löki egymástól, s jaj az országnak, melynek pártjai a helyzet fordultával egymásba olvadnak, mert ott már az önfenntartás kétségbeesése vette át a vezérséget. Az alkotmányos mozgalmak természetében kelle annak lenni, mely a létezőt pártok az előbbi helyzetben sorakoztak volt egymás mellé a lehetőségig, az új terrenumon pedig mindenik oly posztóra siet, melyet a maga miveleteire legelőnyösebbnek tart, mert minden jóra való katonai első vágya az, hogy ő maga tűzze fel a győzelem zászlóját, és a második az, hogy tűzze ki bár ki, csak hogy ki legyen tűzve.

Az országgyűlési pártok, ha nem is szenvedélyes, de mindenesetre élénk posztio foglalása csak a fennebbiekben találhat magyarázatra és mentségre; mert magyarázatra szüksége van, akkor, midőn a pártok közül egyik sem elnyomója a másiknak, hanem mindkettő közös elvekért, közös jogért küzd és mentségre is szüksége van, mert ily helyzetben a minoritásnak könnyű oda sikamlani, hogy a plausibilis sophismákkal akkor tegye népszerűtlenné a majoritást, midőn népszerűsége legtöbb szüksége van, a változott viszonyok közt az új irány sikeres kijelölésére.

Valamint a helyzet változása tette élénkebbé a pártokat, éppen úgy a helyzet változására vonatkoztak a legérdekesebb érvek, s tán ide czélozott sok elhallgatott utógondolat.

Jellemző, hogy a birodalom felbomlása lehetőségét a Deák-párt egyik tekintélye tette először elélkedése tárgyává.

Vannak gondolatok, melyeket szükséges a rejtélyes ködből, mely borítja, leplezni, hogy tisztán álljanak a nagy közönség előtt; mert többnyire legveszélyesebbek az oly gondolatok, melyek a keblek rejtekébe

behörtönözve vannak. Az ily gondolatokat nem árt a napfényre hozni, hogy lássa mindenki színéről színre, muljék el a szemek káprázása és a kinek szeme van, a jelenség fátyolán át ismerjen rá magára a lényre. A puszták vándorának, ki szomjan tévelyeg, meg kell mutatni, hogy a mi a láthatár ködében ragyog, nem üdítő víztenger, csak a nyomasztó légcsalja játéka, a délibáb.

Igy gondolkodhatott Horváth Boldizsár, midőn a változott helyzet következtében a még jobban, de rosszabbra változható helyzetre mutatott.

A nemzet, melynek politikai hitvallása a jogfolytonosság, hasonló a földjéhez ragaszkodó birtokoshoz, ki nagyot hibázik, s többnyire keservesen lakol, ha, több nem függő esélyekre spekulálva, szilárdon álló földjét a hitelezés kétes tengerére bocsátja, hogy úszsók ott a töle nem-függő elemek kénye szerint.

A magyar nemzet ügyének jogossága nem kérdés tárgya többé. Mint peres fél áll ugyan még királyával szemben, de már csak a végrehajtás kérdésében, s bírások, ki feleltök itél: a birodalom fenntartása szükségének érzete. Az ügy kiegyeztetése e kérdésben már nem lehetetlen, s a magyar nemzet, mely ma egy peres fél, ki jogát követeli, egy új helyzetben a szolga lehetne, ki nek holnap a töle nem függő európai kombinációk tekintélye előtt kellene meghódolnia.

Szembe nézni e szerint a kétes jövővel, s a csalfa auspiciumokat igazi értékre szállítani le, nemcsak érdekes, de szükséges munka volt oly helyzetben, midőn a lehetőségek közzé van sorozva, hogy Miklós csárnak ama 1854-ben mondott szavai, hogy: „midőn Oroszországról szölok Austriát is értem”, egészen más értelmet nyerjenek, mint a hogy akkor mondvá voltak; szükséges volt oly nemzet képviselésében, melyet ha valami félrevezet, az bizonyosan nem az Austria iránti túlzott rokonszenv lesz. Szükséges volt, hogy elmélkedjék, s ha lehet tisztába jöjjen e kérdés felett az országgyűlés, a nemzet agyveleje, értelmének tanyája, mert bár mit mondanak is a termen kívüli közvéleményről, származhatik belőle sok jeles gondolat és még több nemes szívgerjedelem, de az ország értelmisége compact nyilvánulásának csak az országgyűlés majoritását lehet és kell elismernünk.

Jellemzőnek találjuk még, hogy a viták folyama alatt a jelen nyomasztó provisorium alóli menekülés előnye az engedékenység vagy mérséklet czélszerűsége bizonyítására vagy éppen nem, vagy csak nagyon halványon említett fel. Nagyon kevés kivétellel — és semmi tisztelet a kivételeknek — az országgyűlés szölvői politikai jellemek. A ki ismeri a jellemmel mindenütt, de különösen a politikában összeforrt önértzetet; a ki tudja, hogy e provisorium a meggyéken már születése körülményei által mily népszerűtlen, s hogy mekkora győtrelem a honfiak javának e provisoriumot a nyakán hordani, — a ki ezt ismeri, tudja és érzi: az képes lesz megmérni azt az önmegtartóztatást, mely a haza közügyei feletti aggodalmak közt egészen felejteti tudja a személyi kérdéseket.

A franciaországi restauratio alkalmával Wellington herczeg Párisban a viszonyok tanulmányozása után azt véleményezte, hogy két nevezetes kérdést lát ő az előtérben; egyik lényeges: a tricolor, a nemzeti szabadság kérdése, ezen tultheheti magát a restaurált kormány; a másik személyi kérdés azaz: Fouché ministerium, s általa a bourgeoisie kielégítése, ez mellőzhetlen. E szavakban Wellington felismerte azt az individualismust, mely a katonai kormány megbuktával a felszínre került bourgeoisiet vezérel, s melynek személyi igényeit kielégítve a nemzeti jogos igényeket bátran lehetend mellőzni. Ez az individualismus volt az, mely Franciaországban a forradalom tulfeszített patriotizmusa után a személyes érdekek önző igényeit állítá a közügyek iránti buzgalom helyébe, s rövid életet tud csak biztosítani saját királyának: a polgár királynak.

Nálunk e szellem, vagy jobban mondva a szellemnek e hiánya, nem létezik. Nálunk hallgat a személyes érdek, midőn a közjog közös érdeke van kérdés alatt. Élénk bizonyosságot tett erről az országgyűlés, midőn a

provisorium alóli menekülhetés érvét, mint személyi kérdés nem veté a latba az annyit emlegetett házonkívüli közvélemény megnyerésére vagy biztosítására.

Tanulságot vehete ebből a kormány, hogy e nemzetet, melyet a nyomasztó provisorium megpuhított nem tudott, a provisorium részletes megszüntetése sem lenne képes megnyerni a közjogi kérdések minden ágainak elintézése nélkül és a nemzeti szabadság mellőzésével.

Báró Sennyey Pál beszéde

a főrendi-ház dec. 19-ki ülésén.

Nagyméltóságú főrendek! Legyenek kegyesek engem egy pár perczig kihallgatni. Hosszra telt az idő, s őszintén megvallom, azon fontos tárgyakról, melyekre nézve nemzetünknek el kell magát határoznia, talán hosszabbban kívántam szólni, felvilágosítandó azon nehézségeket és veszélyeket, melyekkel küzdenie kell, midőn az elhatározás perczében az utolsó határvonalat akarja kifizetni.

Ámde, nmlsü főrendek! az idő nagyon későre haladt, s nem is kívánok türelmükkel visszalelni. (Halljuk! Halljuk!) Szorítottok fogok azokra, miket kötelességszerűleg elhallgatnom nem lehet. Ha a kormány álláspontját netán oly színben lehetnék szerencsés előtüntetni, mely a mlgos főrendeket némileg megnyugtatta, szerencsésnek fogom magam érezni.

Mlgos főrendek! Kettős törekvésben culminál a közvélemény óhajta: egyik az alkotmányosság helyreállítása, a másik egy becsületes, tartós és maradó kiegyezés. E kettős törekvést a kormány magának vallja. A kormány meg van győződve arról, a kormány eljárása alapjául és indokul fogadja el azon hitet, hogy tartós és becsületes kiegyezés Magyarországgal végleg csak az alkotmányosság alapján lehetséges; de épp oly tisztán és világosan érzi azon meggyőződését, hogy az alkotmányosság egyszerű helyreállítása önmagában kelleg biztosítva nincs a becsületes, tartós és őszinte kiegyezés nélkül. Mlgos főrendek! Azok, kik azon véleményen vannak, hogy az egyik a másik nélkül lehetetlen, vagy teljesen biztosítva nincs — éppen azért, mert az alkotmányosság helyreállításával egyszerűen helyreállítva kívánják látni a békét és egyetértést, és nem kívánják a küzdelmet más alakban és más téren folytatni, — hazafiság szempontjából megrovást bizonyára nem érdemelnek. (Élj.)

A törekvésben tehát, mlgos főrendek! egyetértés lévén, az utakban, a módokatokban van a különbség. A kormány az országgyűlés meghívása által, a kérdéseknek és nehézségeknek tüzetes és szabad discussiója által remélte az egyességet oly stadiumra vezethetni, melyen ez az alkotmány helyreállítását lehetővé tette volna, és e részben az alkotmány lényege, a szabad szó, a vélemény nyilvánításának szabadsága iránt oly lelkiismeretes tiszteletet tanúsított, hogy még az országgyűlési választások alkalmával azon törvényes befolyást is, melyet gyakorolhatott volna, elmellőzte. Meglehet, hogy azok, kik a politikában mindig csak az eredmény után mérlegelik a kormányok lépéseit, ezen eljárást ügyetlenségnek fogják tartani; a mlgos főrendek azonban érteni fogják, hogy a kormány ezáltal alkotmányos érzelmet, az alkotmányosság iránti reabhajlatlan tiszteletet kívánta tanúsítani. (Helyeslés.)

Az országgyűlés és az ország közvéleményének tolyomó többsége az alkotmány helyreállítását felelős miniszterium kinevezése által kívánja elérni és ebben látja azon egyedüli módot, hogy az átmeneti időszakban a még sokáig nélkülözendő törvényes foglalkozások pótolásának és a törvényesség hiánya fedeztessék. Mlgos főrendek! Nem tartózkodom bevallani, hogy én azok közé tartozom, kik nem mátol kezdve vallják azon elvet, hogy közállapotaink végleges rendezése felelős miniszterium nélkül nem érhető. (Éljenzés.) Szerények voltak bár, de nem sikertelenek e részben magán körökben és nyilvános élettem különböző fázisai közt törekvéseim; és ha ma a korona a felelős kormányzati rendszert birodalma minden részében létesíttetni kívánja és mégis csak részről gúnynyal látom illetve a csak elvileg adományozott vívmányok értékét: akkor a világtörténet tanúságára kell hivatkoznom, mely szerint a nagy eszmék a gyakorlati életben soha sem birtak megállapodásra jutni, míg azok a meggyőződésben gyökeret verve, a gyakorlati élet következményei, a szellemi világnak elvi törekvéseivel párhuzamban érvényesülni nem birtak. (Helyeslés.) Sajátságos helyzetünkben pedig, mlgos főrendek! én a miniszteri rendszer iránti bizalmamat még egy igen fontos előfeltételhez kötöm,

és ez abban áll, hogy a korona, mely a pragmatika sanctio értelmében válthatlan kapcsolatban lévő egyéb tartományok és országok irányában szintén fejedelmi kötelemekkel tartozik a kölcsönös jogok és érdekek méltányos megoldása alapján, e rendszert teljes megnyugvással elfogadhasa. E mellett, mlgos főrendek! a miniszterium áldás lehet és egy szebb jövő talpköve; de e nélkül áldás helyett lehet veszély, az óhajtott megoldás helyett pedig újabb bonyodalmak kutféje. (Helyeslés.)

Mlgos főrendek! A miniszteri rendszer alatt egyszersmind parlamentáris rendszer követeltetik, és ez rendezett viszonyok közt is a legnehezebb és legkényesebb kormányformák egyike, a mint azt egy francia államölcs mondotta: „C'est l'harmonie des pouvoirs.”

S miután az emberi életben s a politikai tuskak mezején az összekötőközések alkalmi elméletben, mint gyakorlatban nem hiányzik soha, az állam alkotmányos tényezőinek, valamint a pártoknak — igen! az ellenzéknek is, mert parlamentáris rendszerben az ellenzék is fontos szerepvívője az állam gépezetének, tapintatos, ildomos s mérsékelt közreműködését igénylik, hogy a kölcsönös transactiók mérlegelése és egyensúlyozása által a surlódások összekötőközessé ne fajuljanak, s ezáltal vagy a monarchikus elv maga, melyen az állam alkotmányos szerkezete fekszik, meg ne ingattassék, vagy pedig — és ilyen esetek is fordultak elő a parlamentáris kormányzatok történetében — a miniszterek ügyes vagy tulsulyos hatalmaskodásánál fogva az alkotmányos élet valóságos működése fictióvá ne törpüljön.

Ha rendes viszonyok közt ilyenek a nehézségek: mennyivel nagyobbak azok ott, hol az államélet erejét gyökerében érintő ellentétek léteznek! Pedig fájdalmasan be kell vallanunk, hogy ilyenek tényleg léteznek, mert különben a kiegyezés szükséges, annak az alkotmány helyreállításán tul is fennmaradó szükséges volta általánosan be nem ismerteték. Hol az ellentétek, mint nálunk, nemcsak a fejedelem és nemzet közti viszonyra vonatkoznak — mert ezek könnyebben elháríthatók — hanem a hol ezen ellentétek még a fejedelem közös uralkodása alatt, még pedig velünk törvényes kapcsolatban álló országok és tartományokkal való viszonyainkat érintik, ott nem aplanalanok a kételemek az iránt: vajlon ezen ellentétek előleges elintézése előtt egy fejedelem alatt két parlamentáris kormány veszélyes surlódások nélkül fog-e létezheini?

Mlgos főrendek! Engedjék meg, hogy historiai objectivitással, s annál rövidebben érintsem az elmúlt két évtized eseményeit (halljuk), mennél szomorubb mindnyájunkra nézve azoknak emléke. Az 1848-ki törvények müvét, melynek a balsors nem engedett annyi időt, hogy a mit lerontott vagy gyökeresen megváltoztatott, újból felépíthette volna — követte egy forradalom, mely nemcsak a fejedelmi ház, hanem a birodalom egyéb részei irányában is viszonyunkat mélyen érinté. Erre következett a reactio éppen oly sajnos korszaka, mely természetesen, habár nem igazolt ellentétben a forradalom törekvéseivel, az állam erejét, a népek érdekét a jogtagadásban s a merev centralisatiónban kereste. A viszonyos tulzások korszaka, bár a politikai és a társadalmi élet minden ágazatát mélyen sebzé, azon egyetlen egy jó oldallal birt, hogy annál inkább kitüntetete a tévedéseket, melyeket kormányoknak és nemzeteknek egyiránt kerülőök kell; ellenkezőleg kijelölte az ösvényt, melyen haladniok kell, hogy önérdékükben cselekedjenek.

E tanácsok nálunk sem maradtak hatás nélkül. 1860-ban simondotta Felséges urunk, hogy valamennyi népeit alkotmányosan kívánja kormányozni; és Felséges urunk ezen bölcs elhatározása következtében a nemzetekben megnyílt az engesztelékenység, a kölcsönös bizalom érzete.

De annyi rázkódás, ily mélyen beható surlódások után a visszaélések tévedései teljesen el nem kerülthettek. Valamint magunkat sem menthjük fel a tulzások és tulhajtasok vádjá alól, ugy ezek szemben s ezek által batorítva, a Lajthán tul ismét azon tévedést követték el, hogy az alkotmányos jogtagadással s merev centralisatiónal kísérlék meg ismét helyreállítani. Azonban, mlgos főrendek! ezen visszaesési korszak veszélyein keresztül Felséges urunk bölcsesége és Magyarország lakosainak loyális óhajta útát tört, midőn majdnem egyidőben hangzott le a trónról és viszonyoztatott föléle a „kiegyezés” iránti általános óhaj, mely ha általánosan, gondosan ápolatik: egy új, boldogabb aerának nyitjuk meg útját.

Annai bizonyos, hogy a kiegyezés jelszava jellegzetes akkor az egész helyzetet; közbevetőleg

Lapunk jövő száma a karácsoni szent ünnepek miatt szombaton jelenik meg.

legyen érintve, hogy a történelemben kevés példát tudom annak, hogy ily válságos és mélyen beható vizsályok s rázkódások teljes restitutio által végleges befejezésre jutottak volna. A merev restaurációk többnyire csak egyes és ephemer episódjait képezték azon tuskaknak, melyekben az erők mérlegelése után az egyik vagy a másik tényező nyomatókosabb s elhatározottabb sulyt vala képes kifejtetni.

Végleg az ily vizsályok csak akkor fejeztettek be, midőn kölcsönös egységgel és megnyugvással rendeztetek azon vizsályok és állapotok, melyek azoknak indokainál szolgáltak. (Helyeslés.) Méltóságos főrendek! Önként bevallom, hogy a kormányt éppen ez érzés és aggodalom vezérelte. Ha visszapihlantunk a mult eseményekre, nem titkolhatjuk magunk előtt, hogy a birodalom többi tartományai s országai iránti viszonylatunk volt azon tényező, mely a tuskák és vizsályok ily éles és szomorú kifakadására nagyszertű befolyással volt; nem titkolhatjuk el magunk előtt, hogy a Lajthán tul léteznék aggodalmak, melyeknél fogva alkotmányunk teljes restitutója a birodalomnak kifelé való hatalmát, hitelét s anyagi érdekeit megcsontitáná; s ha ma ezen aggodalmak oly éles és szenvedélyes színben nem tűnnek elő, mint tűntek annakelőtte: ez a kormányt éppen úgy, mint a hazai közönség bölcseségének és tapintatának érdeme.

Ámde, mélt. főrendek! már egy más alkalommal voltam bátor nyilvánítani, hogy a közéletnek bizonyos, az állam alapfeltételeivel azonos ágazatai bizonytalan rendezetlenségben nem maradhatnak, ha csak éppen e bizonytalanság miatt oly szellemet gerjeszteni nem akarunk, mely az alkotmányosság rendes működését lehetetlenné teszi; s valamint, mélt. főrendek! a magyar országgyűlés — a magyar alkotmány helyreállításának elvi ígértét annak tetleges végrehajtásától tartósan elválasztva megnyugvással nem láthatja, ugy a Lajthán tul is a tényeknek tulajdonitanak fősulyt, s a jövőben való rendezés és kiigazítás iránti kilátások őket teljesen megnyugtanni nem képesek.

Nem szokásom, méltóságos főrendek! Felséges Urunk szentséges nevét és tekintélyét a parlamenti vitákba beavatni; de itt ez esetben tehetem, mert mindnyájunk megnyugtatóján szolgál. (Halljuk!) Felséges Urunk szilárdul el van határozva, Magyarországon az alkotmányt helyreállítani. (Éljen!) A magyarországyűlés és Magyarország lakosai irányában fejedelmi bizalmának magasztos zálogát nyújtotta akkor, midőn létezvén — igenis létezvén — méltó aggályai az 1848-diki törvények azon szabványaira nézve, melyek fejedelmi állására és felség-jogainak gyakorlatára vonatkoznak, azoknak revisio útján való módosítását azon időkre kívánta halasztatni, midőn a ministerium kinevezése által az országgyűlés fogalma szerint a törvényesség és alkotmányosság helyre fog állani. — Ámde Felséges Urunk a Lajthán tul tartományokban is meg akarja az alkotmányosságot tartani, és igazságos kíván lenni valamennyi népei irányában és valamint helyreállítandó alkotmányunkat meg fogja és meg kívánja óvni minden bel- és kül-ellenlégek és megtámadások ellen: ugy csak megnyugvással láthatjuk, hogy azon surlódások kntfejeit, melyek a fejedelem alkotmányos állását nehezitenék, és a fejedelem részrehajlatlanságának gyakorlatát majdnem lehetetlenné tennék, egyelőre elhárítva s megelőzve, kiegyezés útján szabályozva és rendezve kívánja látni. Nagy megnyugvására szolgálhat ez, méltóságos főrendek! a Lajthán tul tartományok népeinek is, de nekünk is, mert világos tanúsága ez a fejedelem lelkiismeretességének, és záloga fejedelmi szótartásának. (Élénk éljenzés.)

Igy ismervén felén és így ismervén fel a magyar kormányfőriak a Fejedelem legmagasb szándékait, komoly és határozott meggondolás után — mindazáltal hazafias érzettünk teljes sugallatától vezéreltetve, o téren való közreműködésünket, hí szolgálatunkat meg nem vonhattuk. Ismétlem, méltóságos főrendek! hazafias érzettünk teljes sugallatától indítatva: mert meg vagyok győződve, hogy nekünk áll leginkább érdekünkben, hogy a vizsályok lehető csirái elfojtatván, mindazon veszélyek, melyek már egy ízben alkotmányunkat, még pedig ily hosszúságú időre, megakasztották, többé vissza ne kerülhessenek. A ministerium kinevezésének nem lehet, nem szabad pillanatnyi kísérletnek lenni, mely ha nem sikerülne, újabb kísérletnek engedné át a tért. Nem, mélt. főrendek! a ministerium kinevezésével általunk levén az alkotmányosság feltételeit jelezve, tekintenünk kell ezt nem csak kiindulási pontul, hanem alkotmányunk zárkövéül, mely rendszer, ha nem sikerülne, dugába dőlhetne utána egész alkotmányosságunk. (Helyeslés.)

Nehéz és nagy azon feladat, mely az alkotmányosság helyreállítása után még mindig hátra fog maradni. Békét és egyetértést tartani nemcsak a birodalom többi népei és országaival, de ezen békét és egyetértést megállapítani itt az országban valamennyi vallásfelekezetek, népfajok és osztályok közt, hogy mindnyájan testvéreknek érezvén magunkat, itt e közösen szeretett hazában fejthessük ki azon jólétet, mely minden államnak célja; megállapítani mindazon reformokat a közigazgatás, a törvénykezés, az ipar, a kereskedelem és művelődés terén, melyek annál égetőbb szükségé váltak, minél nagyobbak a hátramaradások, melyeket szenvedtünk: — mindezek igen nehéz, nagy feladatok,

méltóságos főrendek! de sikerülni fognak azon feltétel alatt, ha Felséges Urunk oltalmára, ha a Lajthán tul népek közreműködésére számíthatunk, s ha azon veszély nem fog érn bennünket, hogy azon pereczben, midőn alkotmányunk helyreállott, alkotmányos formák alatt folytatattatni fognak a régi küzdelmek.

Méltóságos főrendek! Nem tudok a reménységről lemondani, hogy törvényhozőink bölcseségének sikerülend feltalálni egy utat és formát, melyben az előleges kiegyezés elvi megállapodások útján megtörténhessék. Nem tudok e reménytől megválni, mélt. főrendek! mert meg vagyok győződve, hogy csak ez azon út, mely az országnak oly epedve várt és kívánt óhajai elérhetéséhez vezethet. (Helyeslés.)

Hogy én, ki egész életemben a jog fentartása mellett, a jog tagadása ellen küzdöttem, hogy én a jogfolytonosság ellen szót emelni nem akarok, arról a méltóságos főrendek meg lehetnek nyugtatva.

Meghajlom azon elv előtt, hogy a törvényesen hozott törvények csak azon uton változtathatnak meg, melyen hozattak; meghajlom azon elv előtt, hogy a törvényeket végre is kell hajtani. Azonban csak egyet mondok, méltóságos főrendek! átlátom, hogy a jogot mereven kell követelni akkor, midőn az tagadtatik; de midőn az elismertetik és végrehajtása nemcsak ígértetik, de közel kilátásba tétetik: akkor azt hiszem, hogy valamint a magánéletben, ugy a politikában is, a jog terén való engedmény a jogot nem gyengíti, hanem szilárdítja. És ha vannak — a mint csakugyan vannak — politikai okok, melyek azt kívánják, hogy a merev jogfolytonosság alaki része tárgyában kerestessék egy expediens, mely annak lényegét nekünk mielőbb megszerezze: akkor azt mondom, méltóságos főrendek, hogy az engedmény e téren nemcsak hogy a jogfolytonosságot megsérteni, nemcsak hogy állapotainkat ingatagokká tenni nem fogja, sőt inkább a jogot mindazok irányában, kik azt valaha megtámadni kívánják, szilárdítani és erősíteni fogja. (Helyeslés.)

Mélt. főrendek! Ha oly hosszúra nem terjedt volna az idő, még azon pontozatokra nézve is kívántam volna nyilatkozni, melyek a leiratban foglaltatnak. (Halljuk, Halljuk!) Kívántam volna annyival is inkább, miután egy mélt. főispán részéről azon értelmezést értem, mintha ezáltal alkotmányosságunk csorbitása volna célba véve. Mélt. főrendek! hosszab előzmények nélkül bajos e tárgyhöz szólni; az álláspont, mely e részben elfoglaltatik, eldöntő e kérdésben.

Széchen gróf igen t. barátom, figyelmeztette a mélt. főrendeket azon európai irányzatra, melynek fogva mindenütt nagy államok tomozása körül törekvéseket szemlélünk. Ez a korszellem irányja. Ezt el nem ismerni lehetetlen. Mélt. főrendek! A korszellem ez irányzata irányában Magyarországnak komoly meggondolás után, de államférfiúi előrelátással és gondoskodással határozott posítot kell elfoglalnia. A merev particularismus, jogainknak és érdekeinknek elszigeteltetése ezen áradatot feltartani nem fogja. A törvény, geographiai helyzetünk és érdekeink bennünket az Austriával való törvényes szövetségére utalnak. — Ámde, mélt. főrendek! e szövetség ránk és rájuk nézve is csak akkor lesz kielégítő, ha biztos kézzel kiszabjuk a határvonalat, melyen tul e szövetség tökéletes egybeolvadással és egyéni sajátágunk és önállóságunk megszüntetésével lenne ugyanazonos; másrészt, ha magasabb szempontból felfogván a közösség érdekét, e közös érdekeinket, ügyeinket akként definiáljuk, hogy se mi, se ők ne legyenek gátolva azon feladatok teljesítésében, melyek egy nagy államnak hivatásával a mai európai rendszer alapján szükségképpen megkívántatnak. Ha e részben ellentétbe helyeztük magunkat a kor szellemével, ezünk csak félig lesz elérve, s minden áldozat, melyet hozunk, csak fél és siker nélküli áldozatnak tekintendő: mert azon határokon innen, melyek a nagy államoknak, európai helyzetükből folyó hivatásával és feladataival vannak egybekapcsolva, megállapodunk nem lehet. Meg vagyok győződve, hogy éppen ezen megváltozott európai viszonyoknál fogva lényegesen megváltoztak alkotmányunk és önállóságunknak garantái.

Ma — hogy rövid legyek — ezen garantiat én leginkább abban találok, hogy befolyást gyakoroljunk, — mit eddig nem tehetünk, — azon ügyekre, melyek — mondjunk akár mit — közelről érdekelnek bennünket, s melyekben nekünk azon sulyt kell érvényesítenünk, mely bennünket csakugyan állásunknál és értelmiségünknek fogva megillet.

A második garantiat pedig, mélt. főrendek, látom abban, hogy legyünk bízalommal minmagunk iránt, és tegyük le azon aggodalomról, hogy midőn ezen helyes politikát fognak követni, akkor önállóságunk, alkotmányos létünk veszélyeztetve lenne. Mert, mélt. főrendek, valamint a természetben a növényzet, bármily magasra és terebélyesre terjedjenek lombjai, az életnedvet az anyaföldből szívja, melyben gyökerezik: ugy, legyenek meggyőződve, mélt. főrendek, hogy hazai alkotmányos törvényhozősunk leend azon központ, melyből emantioként kisugározva fogjuk gyakorolni azon befolyást, melyet a közügyek tárgyalásánál magunknak fentartunk és a helyzet számunkra kijelölt. (Élénk tetszés.)

És így, mélt. főrendek, midőn az mondatik,

hogy a hadügyben, a vámtügyben alkotmányos jogaink elvétetni kívántatnak: erre én kénytelen vagyok szerényen megjegyezni, hogy nem jogok elvételéről, hanem arról van szó, hogy ezen jogokr kiterjesztvén, ne mások rendelkezzenek a mi jogaink felett, hanem mi, szövetségeseinkkel együtt, intézkedjünk azon jogokról és kérdésekről, melyeket mi magunk is közöseknek ismertünk el.

Méltóságos főrendek! A történeben is vannak számos tanúságok arra, hogy az európai és világviszonyok fordultával törvényes állapotaink mindannyiszor módosítottak. Így a hadügyi kérdésben az o kori banderiumtól kezdve a conscriptionalis rendszerig, mindannyiszor megváltoztattuk törvényeinket és mindannyiszor megváltoztattuk alkotmányos jogaink gyakorlásának alaki részét: és alkotmányunk lényege mindannyiszor öregbedett, gyarapodott. (Ugy van, helyeslés.)

Ma is, ha saját biztonságunk érdekében a hadkiállítás rendszer azonos elvek szerint, az általános katona-kötelezettség alapján rendeztetik: elismerem, hogy az újczok megzavazásának alkotmányos joga némileg korlátoztatnak; de, méltóságos főrendek, éppen ezen általános katona-kötelezettség elve után alkotmányos életünk szellemi terjedelemben, valamint szilárdságában csak gyarapodni fogna.

Méltóságos főrendek! Ezek után még csak egyet vagyok bátor megemlíteni. (Halljuk!) Szomorúak voltak az események, melyeket átéltünk. Nagy csapások érték fejedelmi Urunkat és a birodalmat; de kölcsönös egyetértés és közreműködés mellett e súlyos bajok orvosolhatók.

Van Austriának egy főbaja, és ez pártjainak ziláltságában, azon atomszerű és változékony tendenciákban fekszik, melyeknél fogva valamennyi párt a maga véleménye szerint, saját particularis felfogása szempontjából kívánja megoldani az alkotmányos szervezkedés kérdését, — máskülönbén már az alkotmányosságot magát vesztenék indulva látja. — Ezen irányban Magyarországnak nagy szerep jutott. Valamint az iniciatívát neki adta fejedelmünk bizalma, ugy Magyarország bölcseségétől függ, megvetni azon alapot, mely körül kristallizálódva a többi vélemények mintegy tömb körül csoportosulva fognak kiegyezkedhetni és összeolvadhatni; és ekkor, m. főrendek! meg lesz oldva az, mit nem tartok ugyan föfeladatunknak és ezünknek, melynek mindent alá kelljen rendelni, melyet azonban hazafi büszkeségemben teljesen kizárni még sem óhajtanék; el lesz érve az, hogy valóságos és erkölcsi sulypontja lesz az ország a birodalomnak, sulypontja lesz nem topographiai, nem geographiai értelemben, hanem azon értelemben, hogy az alkotmányosság szövetségét ő vitte előre és e téren testvéreileg találkozza a birodalom többi részeivel, ő állapít meg az egyetértés és szabadság irányát. (Élénk helyeslés.)

Ennek azonban egy föltétele van, méltóságos főrendek! hogy a közösség elvét tartózkodás nélkül és azon határokg fogadjuk el, a melyek ezen közösség szempontjából nélkülözhetlenek; mert az önzés valamint támogatást nem nyújthat, ugy rokon-szenvre, ragaszkodásra számot sem tarthat.

Bocsánatot kérek, hogy a méltóságos főrendek becses figyelmét oly sokáig veszem igénybe. (Halljuk! Halljuk!) Még csak személyeinkre nézve, azon személyekre nézve, kik magyar kormányfőriak nevezete alatt értetnek, kívánok egy pár szót elmondani. (Halljuk!) Azon biztosítást kívánom adni, hogy sem e teremben, sem kívülre nincs senki, ki annyira kívánna, hogy mostani helyzetünkben kibontakozva, hazánk tüvére rendezett viszonyoknak örvehdessünk, mint mi. (Éljenzés.) Nem dics, vagy hatalomvágy vezérel bennünket.

Legyenek meggyőződve méltóságos főrendek, hogy a jelen helyzet sem az egyiknek, sem a másiknak eleményt nem nyújt; csak egy ambíció vezérel bennünket: vajha képesek lennénk szerény helyzetünkben elmozdítatni azon kiegyenlítést, melyre mindnyájunknak oly nagy szükségünk van — és a remény, mely keblünkben eziránt még ki nem halt, erőt nyújt nekünk és buzdítást, hogy működésünkben ne csüggedjünk. (Élénk helyeslés.) És valamint legboldogabb napjaink közé fogjuk sorozni azt, a melyen ezen kiegyenlítés mindkét fél megnyugvására történik: ugy — ha ezen boldogságunkat valami fokozhatja — ez az lesz, hogy akkor ismét azon magányba vonulhatunk vissza, melyet éppen hivataloskodásunk alatt megszeretni, megkívánni tanultunk; s akkor, mltos főrendek, mint e hazának hí és független polgárai fogjuk tudni teljesíteni a haza és király iránti kötelességeinket, — fogjuk támogatni a kormányt, ha meggyőződésünkben megegyezik, és fogjuk ellenőrizni ott, a hol netán veszélynek hajtáná a haza sajkáját. De mindenestre akár hivatalban, akár azon kívül csak egy érzet vezérelhet: a király iránti hűség és haza iránti tántoríthatlan ragaszkodás. (Hosszas, általános élénk éljenzés.)

A horvát országgyűlés felirati javaslat

Cs. kir. Apostoli Felség, legkegyelmesebb Urunk és Királyunk!

Felséged f. évi oct. 21-ről kelt legkegyelmesebb felirata által egybehiva, mi Dalmát, Horvátország és Slavonia három megye királyságának alattvalói hű-

séggel hódoló magnusai, főméltóságai és népképviselői összegyűltünk, hogy nyugodt s érett megfontolással folytassuk ama felette fontos munkát, melyre Felségednek 1865. sept. 20-diki legfelsőbb manifestumával s az 1865. nov. 2-diki legf. kir. leirattal meghivatunk.

Az alig lefolyt viszontagságteljes események, melyek az egész birodalom s különösen a három megye királyság annyira szükséges törvényhozási működését megszakították, hatalmasan megindították az egész államot, mely Felségedben tiszteli közös Uralkodóját.

A nemzetközi viszonyok által, melyek a megindítás után bekövetkeztek, az összes kötelek egyiránt feloldattak, melyeknél fogva az osztrák birodalom népei nagyobb részének érdekei több mint két évszázadon át idegen czélokna valának alávetve; de abban Felséged, valamint mi is a vigaszt és bizalmat találunk, hogy a birodalom, önmagának visszaadva, ama káros következményeknek, melyeket a helytelen külpolitika reá hozott, sikerdúsan ellentálland.

A birodalom ezen új helyzete a királyságok és országok megnyugtatója által, melyeket a fenállott kötelek tartama alatt az idegen elem általi elnyelés szakadatlan veszélye fenyegetett, javulni fog.

Ezen aggodalomtól menten, az állam életének tartósságában csak akkor fogunk bízni, ha előhaladása s kifejlődése amaz alapokon nyugvand. melyek maga a természet, a történelmi hagyományok, egyenlő gondolkozásmód, nyelv és nemzeti-ség által nyilvánulnak.

Felség! Bölcs és kifogástalan azon eszme, hogy az államhatalom a legfőbb államkérdések megoldásában követett magasabb egység által tarthatatik fenn.

De oly egység, mely elválasztott csoportozatokra támaszkodik, igen törekény alapon nyuszik, és nélkülözi az organicus fejlődésre megkívántató föltételeket.

Meg vagyunk győződve, hogy a magasabb szervezet csak akkor leend erős és hatalmas, csak akkor nyer elegendő ellenállási képességet a váratlanul keletkező viszontagságokkal szemben, és csak akkor foglalja magában a szerencsés fejlődésre szükséges föltételeket, ha csoportozatai kiegyesztetnek és a szerves fejlődést gátló akadályok elháríttatnak.

Az államot a csatatéren ért szerencsétlenségnek bizonyára semmi oka nem volna, ha a legfőbb államfeladatok közös tárgyalása már magában elegendő lenne az államhatalom fentartására; mert ily inorganicus egység a birodalomban már 18 év óta áll fenn.

Éppen ama szerencsétlenségek, melyeket Felségeddel együtt az Uralkodóhoz hí három megye királyság fájlat, ismételve kimutatták azon alapok gyöngye voltát, melyeken az addigi egység nyugodott.

És Felséged kormánya még sem tett semmit a mellett, hanem mindent az ellen, hogy az erős egység föltétele teljesíttessék, és ama mesterséges akadályok elháríttassanak, melyek az egyes csoportozatok megerősítését és szerves kifejlődését gátolják.

Igy 1866. febr. 10-ki legalázatosabb feliratunk is, Felséged nem felelő dicasterialis kormánynak tanácsa szerint oly módon oldott meg, melyet a világos joggal szemben csak a nagyobb hatalommal lehet igazolni, minek következtében a három megye királyság maiglan is nélkülözi területi és állami integritását, fenállásának és fejlődésének e föltételeit.

Felség! A három megye királyságának Felséged dicsteljes ősei és Felséged személye iránti hűsége és ragaszkodása, a Felséged uralma alatt levő összállam történelmének legveszélyesebb pillanataiban annyszor bebizonyult: miszerint hiba volna, ha a bizalmatlanságban keresnők ama politika indokát, mely a három megye királyságának saját területi és állami integritására vonatkozó állami és nemzeti alapjogait még folyvást lezárólva tartja.

És ezért megfoghatlan előttünk az 1866. február 27-diki legmagasb leirat amaz indoka, a melyből Dalmatia egyesítését illetőleg minden további tárgyalás mindaddig megszakittatik, mig Horvát- és Tótország államjogi viszonyai egyrézt Magyarországhoz, másrészt az összbirodalomban rendezve nem lesznek. Ily tanácsért semmiféle kormány sem vállalhat felelősséget, akár Felséged, akár a megbántott nemzet irányában, mivel e tanács igazolatlan bizalmatlanságból eredt, és ha ez különböző következményeket nem vonna maga után, ugy azt inkább a három megye királyság Felséged iránti hűségének és ragaszkodásának, mint a kormány-tanácsosok elővigyázatának lehetne tulajdonítani.

A katonai határvídek további fenállása mellett felhozott okot még csak a vigyázatlanság által sem lehetne igazolni, mivel az államot ért legújabb szerencsétlenség, továbbá a hadviselésből merített tapasztalás és a híres szakemberek nézete egyaránt constatirozza, hogy a katonai határvídek, fájának minden hőiesége mellett, csak igen kevésé gyarapíthatja a birodalom véderejét, miáltal az egészben fentartott katonai rendszer, a határvídek polgárisodás-ellenes feladata iránti hitet mindinkább megszilárdítja.

